

Normalització lingüística: condicions bàsiques i elements secundaris

BERNAT JOAN I MARÍ

De tant en tant, des que resulta ben clar i diàfan que Catalunya va fent passos cap a la seua independència nacional, surt a l'escena pública el debat sobre quin model lingüístic ha d'imperar a la futura Catalunya independent. De fet, es tracta sobretot d'un exercici intel·lectual, que probablement pretén incidir més en allò que s'està fent a la Catalunya (encara) autònoma que en les futures decisions del país sobirà. Dic això perquè és del tot obvi que el model lingüístic de la República Catalana (no crec que a ningú se li acudeixi que la Catalunya independent hagi de ser una monarquia) el marcarà el Parlament que aprovi la futura Constitució. I que la política lingüística del país l'aniran construint els governs democràticament elegits.

Però, ja se sap, els catalans estam tan habituats a discutir sobre qüestions lingüístiques que no ens hem pogut estar de fer propostes, de diversa casta i condició, sobre les característiques del model lingüístic de la futura Catalunya independent. Certament, també va bé parlar-ne perquè la qüestió sigui sobre la taula quan s'hagin de posar les bases del país que vulguem construir.

Aproximacions poc matisades

Des del meu punt de vista, hi ha dues aproximacions simplistes a la qüestió del futur model lingüístic de Catalunya, quan aquesta estigui en disposició d'establir-lo. D'una banda, hi tenim els que consideren que no s'han de fer canvis substancials en el model que existeix actualment, i que advoquen (sempre oblidant que la llengua occitana és oficial a Catalunya) per un bilingüisme oficial. Es tractaria de mantenir l'oficialitat del català i l'oficialitat del castellà en els termes actuals. Ningú no ha gosat dir gairebé res sobre l'oficialitat de l'occità, aranès a l'Aran, fet que, d'altra banda, no deixa de ser sorprenent.

A mi, particularment, em costa bastant pensar que un futur Parlament constituent, redactant la Constitució de la nounada república independent, es limiti a tallar i aferrar el que ja estableix l'actual Estatut d'autonomia. Tot i que, atenent a determinades inèrcies, tampoc no crec que s'hagi de descartar completament. Només el temps ens esvairà els dubtes.

L'altra posició que, des del meu punt de vista, resulta simplista és la d'aquells que, pla i ras, consideren que hem d'imitar el model lingüístic més general, i establir que l'única llengua oficial de Catalunya sigui el català. Normalment, els que afirmen això tampoc no tenen en compte l'oficialitat de l'occità. Començaríem malament si un dels nostres trets més simpàtics amb vista a la comunitat internacional (el del respecte

a la nostra minoria nacional històrica) es perdés inexorablement. Quedaríem com a més respectuosos amb la pluralitat dins el Regne d'Espanya que no a la Catalunya independent. No deixaria de ser, tot sigui dit de passada, una situació altament paradoxal.

Diversos models existents

Contràriament al que es pugui vendre en el camp de l'opinió pública, no hi ha un sol model de política lingüística, tot i que sí que n'hi ha un de clarament dominant. A la nostra part del món disposem d'exemples diversos de països petits que tenen més d'una llengua oficial.

Per exemple, hi tenim un cas que vendria a demostrar que el bilingüisme oficial no necessàriament implica la mort de la llengua pròpia (o històrica) del país. Em referesc al cas de Finlàndia. Finlàndia, independitzada durant la segona dècada del segle xx (encara no fa cent anys), va establir una doble oficialitat lingüística: finès-suec. En el moment de la independència, el suec era una llengua clarament dominant, especialment en els àmbits acadèmics, i en els formals en general. La llengua finesa mai no havia gaudit d'un estatus que li permetés un establiment normal damunt el seu territori. Amb la independència, el finès va guanyar prestigi, va esdevenir la llengua principal de les elits polítiques i va entrar en el món acadèmic. I, de mica en mica, hi va anar refermant el seu paper. El suec,

emperò, no va deixar de ser-hi oficial. I, encara, actualment, la república de Finlàndia compta amb aquestes dues llengües oficials: el finès i el suec. L'oficialitat del suec no ha suposat la desaparició del finès, ni la seua residualització.

Al contrari: la llengua

que ha anat perdent pes en aquest bilingüisme desequilibrat ha estat el suec, que avui constitueix la principal llengua minoritària de Finlàndia (després hi hauríem de comptar el saami o lapó, que es troba en una situació molt més precària).

Entre les noves incorporacions a la Unió Europea, hi tenim Malta, un petit estat insular mediterrani que també disposa de dues llengües oficials: l'anglès i el maltès. Aparentment, el futur del maltès tampoc no perilla.

Tenim també un parell de casos de països amb tres llengües oficials (com actualment Catalunya). D'una banda, sempre ens ha interessat la política lingüística de l'estat d'Israel, perquè ha aconseguit la reactivització d'una llengua que havia quedat relegada als usos ultraformals. L'hebreu torna a formar part del cabdal mundial de llengües parlades com a llengües maternes, o nadiues, o pròpies dels individus. Però a Israel no hi ha una llengua oficial única, sinó tres: hi són oficials l'hebreu, l'àrab i l'anglès. La llengua àrab no ha deixat de ser oficial a Israel, des de la construcció de l'estat. I l'adopció de l'anglès ha significat el reconeixement d'un espai del país dins el món.

A Europa, dins la Unió Europea, hi tenim un exemple d'estat membre amb tres llengües oficials dalt tot el territori nacional: em referesc a Luxemburg. Bèlgica, de fet, també compta amb tres llengües oficials, però ho són territorialment (és a dir, les tres són oficials de l'Estat però cadascuna és oficial en exclusiva dalt el seu territori lingüístic). A Luxemburg, en canvi, el luxemburguès, l'alemany i el francès són oficials a tot el territori (d'altra banda, ben reduït, puix es tracta d'un dels estats més petits de tota la Unió Europea). Podríem dir que a Luxemburg, el luxemburguès es troba en perill d'extinció? S'ha residualitzat? Ha perdut pes davant l'alemany i davant el francès? Sospito que les respostes són negatives. El país manté un equilibri en les tres llengües oficials, i la majoria de la població les domina totes tres.

A bona part de les noves repúbliques que han sorgit a Europa després de la caiguda del mur de Berlín, en canvi, s'ha optat per l'oficialitat única, seguint el model més general imperant arreu. Així, per exemple, el rus no és oficial a Estònia ni a Letònia (on hi ha contingents importants de població russòfona), i ni el polonès ni el rus no són oficials a Lituània, etc. Com ja era previsible, l'oficialitat única a les noves repúbliques no ha estat mesurada de la mateixa manera que l'oficialitat única en els estats més antics. Estaments i persones que no qüestionen l'oficialitat única del grec a Grècia, del francès a França o de l'alemany a Alemanya s'atreveixen

a qüestionar radicalment la política lingüística que es porta a terme a les Repúbliques bàltiques, per exemple. Com es podia preveure fàcilment, els arguments que serveixen per als uns no serveixen per a d'altres.

A l'hora de comentar aquest aspecte, no puc evitar de recordar els argumentaris encesos d'alguns eurodiputats francesos en contra de l'acostament de Turquia a la Unió Europea, devers l'any 2006, basats en el fet que Turquia no reconeix la diversitat nacional interna, que no ha adoptat cap estatus especial per al Kurdistan i que no reconeix l'oficialitat de la llengua kurda. Per alguna raó que (no) se'ns escapa, no trobaven contradictori exigir als altres el que no volen de cap de les maneres per a si mateixos.

L'element clau

A l'hora de fer previsions sobre l'èxit o el fracàs d'un procés de normalització lingüística, realment, només hi ha un element que resulti del tot clau: la sobirania pròpia. Amb sobirania pròpia, Finlàndia, mantenint un model oficial bilingüe, ha aconseguit la plena recuperació de la llengua finesa, avui una llengua plenament normalitzada. Amb la sobirania pròpia, Malta gaudeix d'una llengua nacional plenament vigent, i això no treu que l'anglès hi sigui també llengua oficial. Seria molt discutible afirmar que el maltès es troba en perill perquè l'anglès és llengua cooficial a Malta.

Israel es va constituir en estat després de la Segona Guerra Mundial i no va optar per l'hebreu com a única llengua oficial. Des del primer moment, l'àrab va continuar sent llengua oficial a Israel. I es va optar també per l'oficialitat de l'anglès. Però avui no crec que ningú gosi discutir que la llengua que opera realment com a llengua nacional d'Israel és, d'una manera exclusiva, l'hebreu.

A tots els països que han recuperat una llengua pròpia que estava en procés de minorització (és a dir, que han assolit plenament la seua normalització lingüística), s'ha produït un factor comú: han assolit la independència nacional. La sobirania pròpia, doncs, guarda una relació ben directa amb la normalització de la llengua (tant a escala institucional com en l'àmbit social). Certament, hi ha hagut casos d'independència que no han comportat la plena normalitat per a la llengua pròpia, però també els hauríem d'analitzar molt finament i amb agudeses per a poder entendre per què. Sempre, quan es vol minimitzar l'impacte de la independència sobre la normalització lingüística, se'ns parla d'Irlanda. Però mai no es fa referència a la situació en què es trobava la llengua gaèlica en el moment de produir-se la independència del país. Era recuperable? Sortia a compte? Hi havia res a fer? I, malgrat tot, el gaèlic és llengua oficial, juntament amb l'anglès, a Irlanda, i disposa de l'estatus d'oficialitat lingüística a la Unió Europea (cosa que nosaltres, en gairebé tres dècades, no hem aconseguit per a la llengua catalana).

L'element clau és la sobirania. La independència constitueix la garantia més ferma per a la normalització lingüística, tot i que no l'assegura del tot. És quelcom que passa amb les condicions *sine qua non*: resulten imprescindibles, però no garanteixen l'èxit final. ◆